

ДОДАТОК. АЛГОРИТМ РЕАГУВАННЯ НА ОНЛАЙН-РИЗИКИ

КІБЕРБУЛІНГ

Про випадки булінгу/кібербулінгу у закладах освіти потрібно повідомляти керівника закладу освіти, а далі діяти відповідно до [наказу](#).

Учень - булер
Важливо зрозуміти, що потрібно працювати з жертвою кібербулінгу, булером та свідками. Схема роботи однакова і для жертви, і для булера.

1 Підтримайте дитину

Поговоріть з учнем одразу після того, як дізнались про виникнення ситуації. Для цього оберіть зручне місце та час для бесіди, щоб ніхто та нічого не відволікало. Не осуджуйте, не критикуйте поведінку учня та не звинувачуйте його.

2 Вивчіть ситуацію

З'ясуйте подробиці ситуації: як довго тривала, хто її учасники, що відбулось після того, як на дитину поскаржились.

3 Залучіться підтримкою

Залучіть до вирішення конфлікту соціального педагога, практичного психолога, керівника закладу освіти, батьків.

6 Контролюйте ситуацію

Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчують вони себе комфортно у закладі освіти, як взаємодіють один з одним. Переконайтесь, що ваші учні знають про безпечну онлайн-поведінку. Рекомендації щодо бесіди розміщені у наступному розділі.

5 Видаліть контент

Попросіть учнів видалити матеріали:
- якщо це фото- чи відеоматеріали, то з пристроїв та хмаросховищ, а також з груп та приватних сторінок, де вони були опубліковані;
- якщо образливі коментарі та дописи, то з тих мереж та ресурсів, де вони були розміщені.

4 Проведіть бесіду з класом

Якщо всі учасники ситуації - учні, яких ви знаєте, то проведіть бесіду з кожним учасником окремо, включно з жертвою, кривдником та всіма свідками.

Якщо кібербулінг відбувається незнайомцем/незнайомцями, учнями з інших закладів освіти та/або людьми, яких дитина знає у реальному житті

1. Про випадки булінгу/кібербулінгу у закладі освіти потрібно повідомляти керівника закладу освіти, а далі діяти відповідно до [наказу](#).
2. Підтримайте дитину (поговоріть про те, що трапилося; нікого ні в чому не звинувачуйте).
3. Поспілкуйтеся з класним керівником.
4. Зберіть докази.
5. Попросіть видалити контент та заблокувати булера у мережі.
6. Заручіться підтримкою класного керівника, батьків, практичного психолога, соціального педагога.
7. Не розповсюджуйте інформацію про ситуацію, що трапилася, бо це загрожує поширенням серед колективу закладу освіти та дітей.
8. Якщо це не зупиняє булера, то зверніться до поліції.
9. Контролюйте ситуацію.

Покроковість дій у разі поширення контенту із учнем з метою кібербулінгу у закладі освіти

На жаль, у ситуації кібербулінгу компрометуючий контент за участю учня чи учениці закладу освіти може проникнути в середовище класу. У такому разі є ризик, що дитину почнуть булити і в реальному житті, а не тільки в онлайні.

1. Про випадки булінгу/кібербулінгу у закладах освіти потрібно повідомляти керівника закладу освіти, а далі діяти відповідно до [наказу](#).
2. Контроль за розповсюдженням матеріалів через бесіди з дітьми, спостереженням за реакціями інших учнів.
3. Якщо хтось з учнів має матеріали

Якщо вчитель кібербулить дитину

Можуть трапитися ситуації, коли вчитель сам виступає у ролі агресора і стимулює інших учнів булити дитину (наприклад, ігнорування та/або агресія у чаті класу, навмисне ігнорування щодо перевірки домашніх завдань).

1. Про випадки булінгу/кібербулінгу у закладах освіти потрібно повідомляти керівника закладу освіти, а далі діяти відповідно до [наказу](#).
2. Поясніть дитині, що в такому випадку вона може звернутися до іншого вчителя, керівника школи або батьків.
3. Підтримайте дитину (поговоріть про те, що трапилося; нікого ні в чому не звинувачуйте).
4. Поговоріть із кривдником та визначте причини агресії.
5. З'ясуйте обставини та події у ситуації.
6. Поспілкуйтеся з класом.
7. Контролюйте ситуацію шляхом перевірки та моніторингу ситуації у класі, проведенням профілактичних заходів.

на власних пристроях чи сторінках у соціальних мережах, то важливо провести з ними індивідуальну бесіду з проханням видалити матеріали. Для деяких дітей розповсюдження таких матеріалів може здаватися кумедним, веселим або вони хочуть навмисно нанести шкоду іншому учню з особистих мотивів: приниження, помста. Відповідну процедуру реагування описано в Кодексі України про адміністративні порушення (стаття 173-4. Булінг (цькування) учасника освітнього процесу).

4. Якщо матеріали продовжують поширюватись у закладі освіти, то важливо залучити до індивідуальної бесіди батьків дитини, яка розповсюджує матеріали з метою кібербулінгу.

Якщо кібербулінг відбувається НЕ через компрометуючий контент за участю учня чи учениці, то діяти потрібно так:

1. Не звинувачувати жертву у тому, що її цькують.
2. Діяти відповідно до [наказу](#).
3. Не знецінювати почуття дитини.
4. Зібрати докази.
5. Заблокувати користувача/профілі/контент/чати.
6. Залучити зовнішніх фахівців (службу у справах дітей, психолога).
7. Звернутися до кіберполіції.

Розглянемо алгоритм реагування на надмірний час в онлайні та надмірне захоплення онлайн-іграми:

1. Підтримайте дитину.
2. Обговоріть причини та мотиви дій. Можливо, це спроба відволікти себе від життєвих негараздів. У цьому випадку поспілкуйтеся з батьками щодо того, чи помічали вони якісь зміни в дитячій поведінці (у тому числі і вияв кібербулінгу, дитина може просто слідувати, чи не з'явилися нові дописи у мережі, які спрямовані на агресію стосовно дитини). Можливо, дитина грає, бо “у це грає весь клас” і їй не хочеться відставати від однокласників. Можливо, надмірний час в онлайні - це відсутність захоплень у реальному житті.
3. Поспілкуйтеся з класом та обговорити тему онлайн-ігор чи екранного часу.
4. Обговоріть (або надішліть у чат батькам) інформацію проте, як можна поспілкуватися з дітьми на тему надмірного часу в онлайні та надмірного захоплення онлайн-іграми.
5. Поспілкуйтеся з класом на тему надмірного часу в онлайні, наслідків та впливу на організм дітей (ВАЖЛИВО! Не варто перетворювати це на лекцію “чому онлайн-ігри це зло”, це має бути комунікація з класом щодо причин, чому вони грають, чому їм це подобається та що з цим робити.

КІБЕРСТАЛКІНГ

Як підтримати дитину у разі виникнення ризику кіберсталкінгу

1 Підтримати дитину

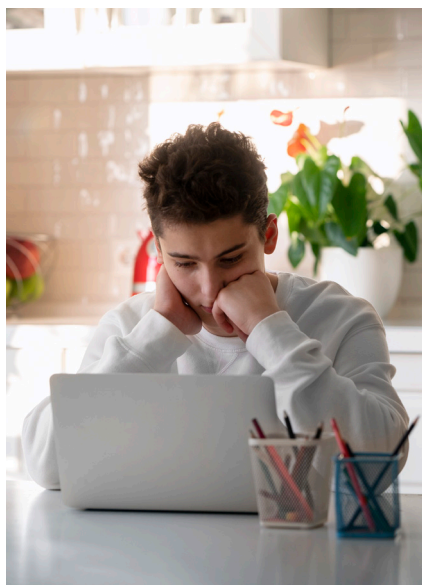
Ситуація, яка пов'язана з кіберсталкінгом може налякати дитину. Якщо про цей випадок ви дізнались від учнів чи колег, обов'язково потрібно підтримати дитину психологічно, поговоривши наодинці, та сказати, що вона може розраховувати на вашу допомогу.

2 Залучити зовнішню допомогу

Повідомте батьків. Можливо, батьки не знають про цю ситуацію або не надають цьому випадку великої уваги. Скажіть, що потрібно блокувати цього користувача, його контент і обмежити спроби спостереження за акаунтом (закрити профіль, обмежити активність інших профілів на своїй сторінці). Нехай дитина користується перевіркою статусу активності в реальному часі в Instagram Direct Messages.

3 Звернутися до поліції

Якщо закладу освіти спільно з батьками не вдалося вирішити ситуацію, слід звернутися до поліції, кіберполіції чи до ювенальної превенції.

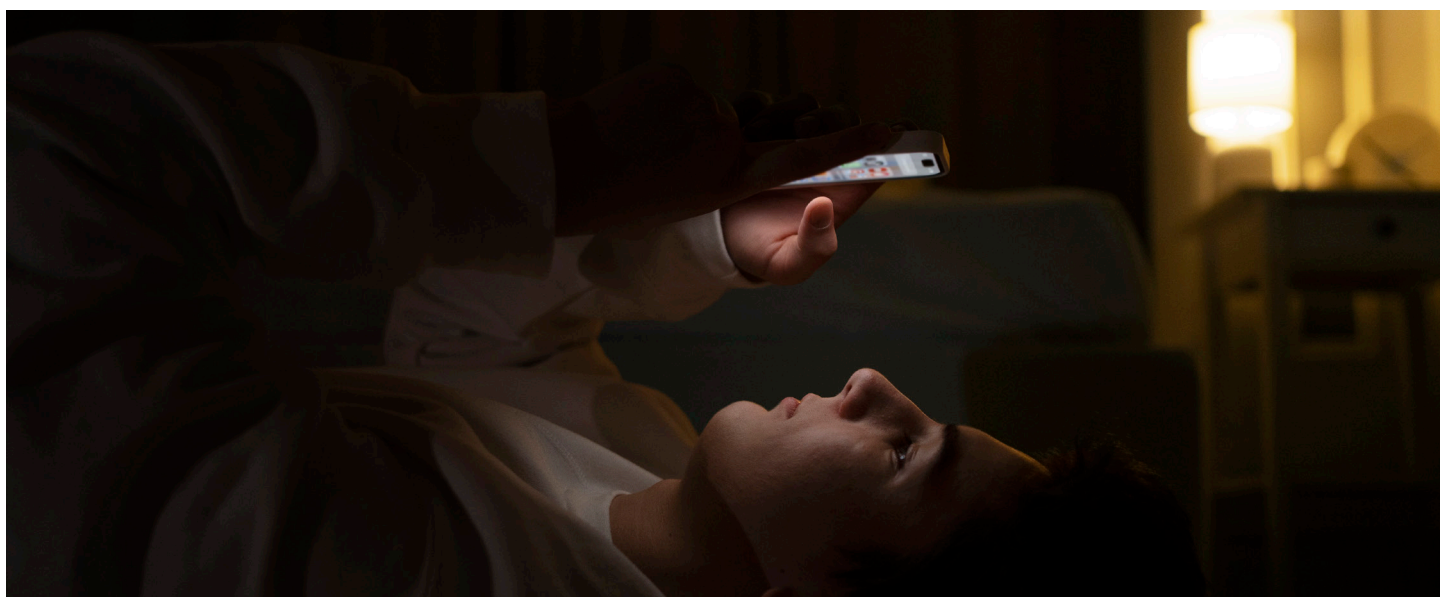

5 Контролювати ситуацію

Спостерігайте за психологічним станом дитини, яка є потерпілою. Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчують вони себе комфортно у мережі і чи не трапилося з ними ще щось подібне. За потреби поспілкуйтеся з батьками, щоб вони супроводжували дитину до закладу освіти певний час. Рекомендації щодо бесіди знайдете у наступному розділі.

4 Отримати психологічну підтримку

У такій ситуації дитині важливо отримати кваліфіковану психологічну підтримку у практичного психолога чи зовнішнього спеціаліста.

Покроковість дій у разі впливу неналежного контенту на учнів

Часом перегляд дітьми неналежного контенту може викликати в учнів психологічні зміни (у більшості випадків підвищується тривожність, виникають нові побоювання, проявляється апатійний стан), зниження навчальної діяльності, прагнення до усамітнення, а також може проявлятися самоушкоджуюча поведінка та суїцидальні наміри.

Алгоритм дій для педагогічних працівників, якщо хтось із учнів потрапив під вплив шкідливого контенту (анонімні чати, групи смерті):

1. Підтримайте дитину - скажіть їй про вашу підтримку і бажання допомогти.
2. Попросіть дитину вийти з усіх чатів, переписок, за потреби видалити свій профіль у месенджері.
3. Разом створіть покроковий план, який буде містити такі пункти для виконання:
 - якщо шкідливий контент був поширений через месенджер, то важливо зробити скріншот матеріалів для подальшого звернення у правоохоронні органи (у випадках, якщо є намагання вчинити протиправні дії чи є ризик для життя та здоров'я дитини);
 - заблокувати або видалити шкідливий контент. Якщо немає можливості зробити це самостійно, то слід звернутися до адміністрації соціальних мереж;
4. Важливо пам'ятати, що існують алгоритми соціальних мереж, які можуть пропонувати схожий контент, тому потрібно блокувати його та скаржитися.
5. Надати дитині психологічну підтримку, залучивши практичного психолога чи зовнішніх спеціалістів.
6. Постійно бути уважними до психологічного стану дитини.
7. Залучити батьків.

Алгоритм дій для педагогічних працівників, якщо хтось із учнів потрапив під вплив шкідливого порнографічного контенту:

1. Підтримайте дитину - скажіть їй про вашу підтримку і бажання допомогти;
2. Разом створіть покроковий план: якщо шкідливий контент був переглянутий на сайті або інтернет-ресурсі, то слід його заблокувати або видалити; якщо немає можливості зробити це самостійно, то слід звернутися до адміністрації соціальних мереж;
3. Важливо пам'ятати, що існують алгоритми соціальних мереж, які можуть пропонувати схожий контент, тому потрібно блокувати його та скаржитися;
4. Надати дитині психологічну підтримку, залучивши практичного психолога чи зовнішніх спеціалістів.
5. Постійно бути уважними до психологічного стану дитини;
6. Залучити батьків.

1

Підтримати дитину

Педагогічним працівникам у таких випадках треба пам'ятати, що дитина перебуває під страшним тиском і відчуває величезний сором. Дитину обов'язково потрібно підтримати психологічно, поговоривши наодинці, якщо про цей випадок ви дізнались від учнів чи колег. **ВАЖЛИВО!!!** Щоб у цій ситуації з дитиною не почали говорити всі вчителі, які про це дізналися, бо це спричинить ще більший сором. Якщо до вас звернулась сама дитина, то так само підтримайте її, зауважте, що вам цінна її довіра.

2

Залучити зовнішню допомогу

Обговоріть разом з дитиною та її батьками покроковість ваших дій:

1. Зберегти докази

Збирати доказову базу потрібно, якщо родина вирішить звернутися до поліції. Порадьте дитині зробити скріншот сторінок, де розміщені матеріали інтимного характеру з її зображенням. Бажано, щоб дорослі не переглядали вміст, оскільки це повторно наносить травму дитині. Якщо є необхідність знати, що було надіслано, то попросити дитину описати ці матеріали. Педагогічний працівник або інший дорослий НЕ може робити скріншот та переглядати ці матеріали, адже залежно від світлин це може вважатися розповсюдженням матеріалів, що зображають сексуальне насильство над дітьми, тож не варто зберігати такі матеріали у себе на телефоні чи комп'ютері. Отже, скріншот має зробити власник світлин, бо за перегляд таких матеріалів передбачена кримінальна відповідальність (ст. 301 КК України).

2. Видалити контент

- З пристрою того, кому дитина надсилала матеріал. За допомогою мирного врегулювання батькам та адміністрації закладу освіти слід попросити отримувача видалити матеріали зі своїх пристроїв та хмаросховищ, а також з груп та приватних сторінок, де вони були опубліковані.
- З пристроїв учнів. Якщо світлини є у доступі учнів, то вчитель має попросити видалити їх з усіх пристроїв і хмаросховищ, а також з приватних сторінок, де вони були опубліковані. З груп класу, де були розміщені матеріали. Видаліть матеріали з груп класу, до яких маєте доступ, а також попросіть учнів видалити ці матеріали у їхніх приватних групах та діалогах.
- З мережі/платформи. Зверніться в службу підтримки того сайту чи соцмережі, де були викладені світлини. У листі до служби підтримки слід попросити видалити ці матеріали як ті, що зображають сексуальне насильство над дітьми, тоді служба реагує найефективніше.
- З сайту. Якщо матеріали знаходяться у вільному доступі в інтернеті, то варто звернутися на портал для видалення такого контенту, щоб він не поширювався далі <https://stop-sexting.in.ua/send/>

3. Звернутися до поліції

Якщо закладу освіти спільно з батьками не вдалося вирішити ситуацію, слід звернутися до поліції, кіберполіції чи до ювенальної превенції.

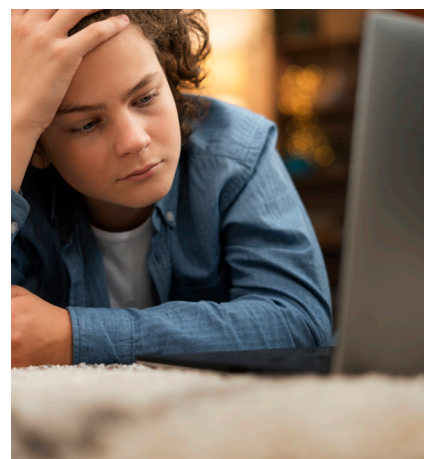
4. Отримати психологічну підтримку

У такій ситуації дитині важливо отримати кваліфіковану психологічну підтримку у практичного психолога чи зовнішнього спеціаліста.

3

Контролювати ситуацію

Спостерігайте за психологічним станом учня, який є потерпілим. Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчувають вони себе комфортно в класі та загалом в у закладі освіти. Рекомендації щодо бесіди знайдете у наступному розділі.

1

Підтримка дитини

Педагогічним працівникам у таких випадках треба пам'ятати, що дитина перебуває під страшним тиском і відчуває величезний сором. Дитину обов'язково потрібно підтримати психологічно, поговоривши наодинці, якщо про цей випадок Ви дізнались від учнів чи колег. **ВАЖЛИВО!!!** Щоб у цій ситуації з дитиною не почали говорити всі вчителі, які про це дізналися, бо це спричинить ще більший сором. Якщо до вас звернулась сама дитина, то так само підтримайте її, зауважте, що вам цінна її довіра

2

Розробка покрокових дій

Обговоріть разом з дитиною та її батьками покроковість ваших дій:

1. Зберегти докази

Порадьте дитині зробити знімки або записи відеостріпів, де розміщені матеріали інтимного характеру з її зображенням. Бажано, щоб дорослі не переглядали вміст, оскільки це повторно наносить травму дитині.

Педагогічний працівник або інший дорослий НЕ може робити скріншот та переглядати ці матеріали, адже залежно від світлин це може вважатися розповсюдженням матеріалів, що зображають сексуальне насильство над дітьми, тож не варто зберігати такі матеріали у себе на телефоні чи комп'ютері. Скріншот має зробити власник фото, а за перегляд таких матеріалів передбачена кримінальна відповідальність (ст. 301-1 КК України).

Останніми змінами у Кримінальному кодексі є доповнення до ст. 156-1 щодо грумінгу над неповнолітніми, у тому числі з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем або технологій. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб або щодо малолітньої особи, караються позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Видалити контент

- Порадьте дитині видалити світлини із переписки в соцмережі, месенджері чи на форумі – обов'язково з поміткою “видалити для всіх учасників чату”, якщо це можливо. Так є можливість позбавити шантажиста “першоджерела”, однак залишається ризик, що світлини вже завантажені на його технічні пристрої.
- Якщо світлини є у доступі учнів, то вчитель має попросити видалити їх з усіх пристроїв і хмаросховищ (поради, які ми описували щодо секстингу, тут також є актуальними).
- Якщо матеріали знаходяться у вільному доступі в інтернеті, то варто звернутись на портал для видалення такого контенту, щоб він не поширювався далі <https://stop-sexting.in.ua/send/>

3. Звернутися до правоохоронних органів

Порекомендуйте батькам дитини захистити її та звернутися до правоохоронних органів із доказами листування та шантажу для притягнення злочинця до відповідальності

<https://ticket.cyberpolice.gov.ua/>

4. Отримати психологічну підтримку

У такій ситуації дитині важливо отримати кваліфіковану психологічну підтримку у зовнішнього спеціаліста.

3

Контроль за ситуацією

Спостерігайте за психологічним станом учня, який є потерпілим. Регулярно цікавтеся в учнів, як у них справи. Наприклад, запитайте, чи відчувають вони себе комфортно в класі та загалом у освітньому середовищі. Рекомендації щодо бесіди знайдете у наступному розділі.

Коротка пам'ятка дій щодо сексторшну, про які можна сказати дитині:

- припини листування;
- не надсилай світлини чи гроші;
- не зустрічайся зі злочинцем;
- зроби копію всього листування;
- звернися до дорослого;
- зверніться разом у поліцію.

Онлайн-грумінг та сексторшн - це онлайн-ризик, які можна кваліфікувати як сексуальне насильство над дитиною. Тобто, заклад освіти має реагувати на ситуацію як на випадок жорстокого поводження з дітьми. Що робити вчителю у цій ситуації?

- повідомити про це керівника закладу освіти;
- протягом однієї доби керівник має повідомити про службу у справах дітей, поліцію про випадок жорстокого поводження з дитиною;
- у межах компетенції вжити заходів щодо виявлення/припинення факту жорстокого поводження;
- організувати роботу психолога (психологів) у системі освіти; провести роз'яснювальну роботу з батьками та іншими учасниками освітнього процесу.